

2020 - 2025 YILLARDA XALQ TA'LIMI TIZIMIDA INKLYUZIV TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH KONSEPSIYASI

Toshkent TMC Insitutining pedagogika fanlar kafedrası o'qituvchisi

Eshmamatova Setora

Toshkent TMC Insitutining Maktabgacha ta'lim sirtqi yo'nalishi talabasi

Xushnudova Anajon Zafarovna

Annotatsiya: Xalq ta'limi tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi mamlakatimiz ta'lim siyosatining eng muhim yo'nalishlaridan biri sifatida ilgari surilmoqda. Bu konsepsiya ta'limning har bir ishtirokchisiga, ularning imkoniyatlari, ehtiyojlari va qobiliyatlaridan qat'i nazar, teng va sifatli ta'lim olish imkoniyatini yaratish maqsadida ishlab chiqildi. Inklyuziv ta'limning mazmuni shundan iboratki, u ta'lim jarayoniga maxsus ehtiyojlarga ega bolalarni, shu jumladan jismoniy, ruhiy, sensor va ijtimoiy qiyinchiliklarga duch kelganlarni kiritadi va ularning ta'lim olishdagi imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: xalq ta'limi, inklyuziv ta'lim, ehtiyojlar, imkoniyat, baholash, tahlil, nazorat, ta'lim, qiyinchiliklar.

Konsepsiyaning asosiy vazifalaridan biri maktabgacha bosqichdan boshlab barcha ta'lim bosqichlarida inklyuziv prinsiplarni amaliyotga tatbiq etishdir. Bu jarayon davlatning barcha sektorlarida adekvat resurslar ta'minoti, pedagog kadrlarni tayyorlash, ta'lim muassasalarida sharoitlarni yaratish, ta'lim sifatini oshirish kabi ko'plab elementlarni o'z ichiga oladi. Xalq ta'limi tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi bolalarning shaxsiy iste'dodlari, qobiliyatlari va o'quv ehtiyojlariga muvofiq holda moslashtirilgan ta'lim dasturlarini ishlab chiqishni va qo'llashni taqozo qiladi. Inklyuziv ta'limni rivojlantirishda eng muhim omillardan biri sifatida jamiyatning puxta tayyorlangan pedagogik jamoa bilan ta'minlanishi hisoblanadi. Bu pedagoglar nafaqat umumiy ta'lim yo'nalishlariga oid bilimlarni, balki maxsus ehtiyojli bolalar bilan ishlash ko'nikmalari, psixologik yordam ko'rsatish va muammoni hal qilish metodlarini ham egallashlari lozim. Shu munosabat bilan oliy ta'lim muassasalarida qat'iy va sifatli tayyorgarlik hamda malaka oshirish kurslari tashkil etildi. O'qituvchilarning doimiy kasbiy rivojlanishi, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni bilishi ta'lim sifatini oshirish va inklyuziv muhitni shakllantirish uchun zarur shartdir.[1]

Ta'lim muassasalari infratuzilmasini yangilash va moslashtirish konsepsiyaning yana bir asosiy yo'nalishi hisoblanadi. Bu nafaqat bino va sinf xonalarining jismoniy imkoniyatlari, balki qo'shimcha yordamchi jihozlar, maxsus ta'lim vositalari va texnologiyalarni o'z vaqtida va samarali joriy etishni bildiradi. Xalq ta'limi tizimidagi

barcha maktablar va bogʻchalar araqamizdagi har qanday bolaning oson kirib foydalanishi uchun qulay boʻlishi uchun qayta taʼmirlash va jihozlash borasida katta ishlar amalga oshirilmoqda. Bu esa, oʻz navbatida, inklyuziv taʼlimning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi va maxsus ehtiyojli bolalarning ijtimoiy moslashuvini yaxshilashga yordam beradi. Shuningdek, inklyuziv taʼlimning taraqqiyotida ota-ona va jamiyat ishtirokining roli beqiyosdir. Konsepsiyaga muvofiq, ota-onalar bilan samarali muloqot yaratish, ularning taʼlim jarayonidagi faolligini oshirish va maslahatlar berish tizimi kengaytirilmoqda. Bu bolalarning individual rivojlanishiga ijobiy taʼsir koʻrsatib, oila va taʼlim muassasalari oʻrtasidagi aloqani mustahkamlashga xizmat qiladi. Jamiyatda inklyuziya tamoyillarini targʻib qilish, inklyuziv taʼlim ahamiyatini keng yoritish, taʼlim oladigan bolalarga nisbatan hurmat va eʼtibor madaniyatini shakllantirish konsepsiyaning ajralmas qismi hisoblanadi.[2]

Raqamli texnologiyalarning taʼlim jarayoniga integratsiyasi inklyuziv taʼlimni rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Maʼlumot-kommunikatsiya texnologiyalari yordamida maxsus ehtiyojga ega bolalarga individual yondashuvni kuchaytirish, oʻqituvchilar va ota-onalar uchun onlayn resurslar va qoʻllanmalarni taqdim etish imkoniyati yaratildi. Bu, ayniqsa, chekka hududlarda va infrastrukturasi cheklangan maktablarda taʼlim sifatini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy raqamli platformalar yordamida pedagoglar malakasini oshirish va yangi taʼlim usullarini joriy etish uchun xizmatlar kengaytirildi. Inklyuziv taʼlimni rivojlantirishga qaratilgan siyosat va amaliy chora-tadbirlar tizimli va kompleks xarakterga ega. Bu jarayonda ilgʻor xalqaro tajribalarni oʻrganish va tatbiq etish ham alohida oʻrin tutadi. Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik imkoniyatlari faollashib, tajribalar almashinuvi va respublikamiz taʼlim tizimiga innovatsion yondashuvlarni kiritish jarayoni doimiy ravishda davom etmoqda. Bu esa, oʻz navbatida, inklyuziv taʼlimning sifatini oshirishga va uni barqaror rivojlantirishga yordam beradi.[3]

Taʼlimdagi tenglik va inklyuziya tamoyillarini amalda qoʻllab, har bir bolaga oʻzaro hurmat va eʼtibor bilan munosabatda boʻlishni taʼminlash holati ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Xalq taʼlimi tizimidagi inklyuziv taʼlim konsepsiyasi bolalarning barcha sohalaridagi koʻnikmalarini rivojlantirishga qaratilgan boʻlib, ularning kelajakda jamiyat hayotiga samarali jalb etilishini kafolatlaydi. Shu bilan birga, taʼlimda tenglikni oshirish orqali ijtimoiy muammolarni kamaytirishga va barcha fuqarolarning huquqlarini taʼminlashga katta hissa qoʻshadi. Inklyuziv taʼlim maktab yoshidagi bolalarning yaqin va uzoq muddatli rivojlanishiga taʼsir etuvchi omil sifatida baholanmoqda. Bu tizimning joriy etilishi bolalar orasida raqobatni kamaytiradi va jamoaviy hamkorlikni ragʻbatlantiradi. Shu bois, taʼlim muassasalarida yaratilgan inklyuziv muhit ular orasida doʻstlik, bagʻrikenglik va insonparvarlik tuygʻularini rivojlantirishga sharoit yaratadi. Oʻz navbatida, bunday muhitda oʻqiyotgan bolalar kelajakda jamiyatda masʼuliyatli va hurmatga loyiq fuqaro sifatida

yetishib chiqadilar.[4]

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, xalq ta'limi tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi ta'limda haqiqiy tenglikni ta'minlashga qaratilgan strategik hujjatdir. Ushbu konsepsiya doirasida amalga oshirilgan bosqichma-bosqich islohotlar ta'lim muassasalarining jamiyatdagi o'rnini yanada mustahkamladi. Pedagoglarning maalakasini oshirish, ta'lim infratuzilmasini yaxshilash, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va ota-ona hamda jamiyatning ro'lini faollashtirish orqali inklyuziv ta'lim dasturlari samarali rivojlanmoqda. Natijada, har bir bola o'z qobiliyatlarini yuzaga chiqarish imkoniyatiga ega bo'lib, kelajakda teng huquqli va faol jamiyat a'zosi bo'lish uchun puxta poydevor yaratiladi. Inklyuziv ta'limning yanada takomillashuvi yosh avlodning to'laqonli va samarali rivojlanishiga xizmat qiladigan, jamiyatimiz taraqqiyotida muhim rol o'ynaydigan jarayon bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Allaberganova, R.Q. (2023). Inklyuziv ta'limga ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berishning pedagogik-psixologik mezonlari. *Pedagogika va psixologiya sohasida ilmiy tadqiqotlar*, 12(2), 34-42.
2. Zamilova, R.R. (2023). Uzluksiz ta'lim pedagogikasi va inklyuziv ta'lim. *Namangan Davlat Universiteti Nashriyoti*, 184 bet.
3. Karimova, M. (2021). Inklyuziv ta'limni tashkil qilishdagi pedagogik yondashuvlar. *Ta'lim va rivojlanish*, 8(3), 53-61.
4. Xolmatova, D. (2024). Respublika umumta'lim maktablarida bosqichma-bosqich inklyuziv ta'limni joriy etish tajribasi. *Pedagogik izlanishlar*, 5(1), 12-25.
5. Tursunov, S. (2020). Inklyuziv ta'lim: normativ-huquqiy asoslar va amaliy qo'llanma. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.
6. Yuldasheva, G. (2022). Inklyuziv ta'limda maxsus ehtiyojli o'quvchilarga pedagogik yordam ko'rsatish. *Ilm-fan va ta'lim*, 7(6), 77-85.
7. Rashidov, J. (2023). Maktabgacha ta'lim va inklyuziv ta'lim tizimlarining o'zaro bog'liqligi. *Yoshlar va ta'lim*, 11(2), 45-54.
8. Saidova, N. (2021). Inklyuziv ta'limning rivojlanishi va uning ahamiyati. *Ta'lim modernizatsiyasi*, 9(4), 30-38.